

EXPORTUL AGROALIMENTAR AL REPUBLICII MOLDOVA – RESURSE IMPLICATE ȘI POTENȚIAL MANIFESTAT

Asist. univ. drd. Cornel COȘER, UASM

Articolul scoate în evidență, la nivel regional, resursele implicate în asigurarea producției agroalimentare și, implicit, a exportului. Locul Republicii Moldova, în acest clasament, este unul apropiat de extreme maxime, în ideea de populație rurală, teren arabil, culturi permanente etc. Această nuanțare reflectă, totodată, dinamica, ponderea și repartizarea geografică a sectorului dat în domeniul exportului agroalimentar, care structurează principalele piețe după caracteristica de potențial, elucidând situația economică din cadrul Uniunii Europene care este în creștere, iar din CSI – în scădere.

***Cuvinte-cheie:** export, resurse, piețe, potențial, companii.*

JEL: F1, N5, O24

Introducere

În contextul în care potențialul de export al sectorului agroalimentar poate fi evaluat din perspectiva „posibilităților” pierdute, dar și a celor nevalorificate, o trasare a parcursului activității de export ne scoate în evidență o reflectare a situației reale, fapt ce determină comportamentul exportatorilor naționali, în ambianța multitudinii de factori: organizaționali, de sector, macroeconomici. În același timp, având o tradiție importantă de producător agricol, Republica Moldova dispune, datorită poziției sale de membru al CSI (Comunitatea Statelor Independente), de regimuri comerciale preferențiale, păstrând bune relații economice cu alți membri CSI, cândva republici unionale ale URSS. Totuși, standardele pieței rusești, de exemplu, nu au permis o diversificare clară a exportului agroalimentar, nici ca varietate, nici ca geografie. Aceasta a dus la tergiversarea reformei interne în ceea ce privește crearea unui sistem lucrativ și pragmatic de asigurare a calității produselor agroalimentare.

Material și metodă

Cadrul național al situației create în sectorul agroalimentar al Moldovei (de fapt, ca și în alte sectoare) denotă evidente similitudini cu starea altor actori naționali din regiune sau cu trecutul istorico-economic comun (vecini și foste republici unionale ale URSS). Aceste aspecte, la nivel de repartizare a resurselor de populație rurală/agricolă și terenuri utilizate, sunt prezentate în tabelul 1.

Rezultatele afișării datelor primare ne relevă o reală convergență în anumite aspecte comparative, dar și unele distorsiuni de la media calculată pe indicatorii care prezintă interes. Tabelul 1 ne va ajuta să înțelegem mai clar care sunt pozițiile de clasament după datele calculate.

AGRI-FOOD EXPORT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA – INVOLVED RESOURCES AND MANIFESTED POTENTIAL

*PhD candidate, Assistant Lect. Cornel
COSER, SAUM*

The present article highlights, at regional level, the resources involved in ensuring the agri-food production and hence exports. The place of the Republic of Moldova in this ranking is one close to the maximum extremes, in the idea of rural population, arable land, permanent crops etc. This tinting also reflects the share and geographic dynamics of agri-food export that structures the main markets by potential characteristic, elucidating the European Union growing and the CIS decreasing positions.

***Key words:** export, resources, markets, potential, companies.*

JEL: F1, N5, O24

Introduction

In the context where the export potential of agri-food sector could be evaluated in terms of lost or unused “opportunities”, a marking of course for export activity highlights a reflection of the actual situation, which determines the behaviour of national exporters, in the ambience of variety of factors: organizational, sectorial, macroeconomic. At the same time, with an important tradition of an agricultural producer, Moldova has, due to the position of member of the CIS (Commonwealth of Independent States), the Preferential Trade Arrangements, keeping good economic relations with other members of the CIS, formerly members of the USSR. However, the Russian market standards, for example, did not allow a clear diversification of agri-food export, neither as variety, nor geography. This led to delays in terms of internal reform to create a lucrative and pragmatic system regarding quality assurance of agri-food products.

Material and method

National framework of the situation generated in the agri-food sector of Moldova (in fact, as in other sectors) show obvious similarities with the status of other national actors in the region or with a common economic and historical past (neighbours and former USSR countries). These issues, at the level of allocation of rural/agricultural population and used land resources, are shown in table 1.

Tabelul 1 / Table 1

Poziționarea țărilor conform indicatorilor de resurse umane și funciare utilizate în agricultură / Positioning of countries according to indicators of human and land resources used in agriculture

Nr. crt.	Indicator / Indicator	Țări / Countries / Poziție / Position:1-7						
		Minimum						Maximum
1.	Populația rurală, % din populația totală / Rural population, % of total population	Ucraina / Ukraine = 31.21	Lituania / Lithuania = 33.00	Armenia = 35.80	România / Romania = 42.53	Georgia = 47.26	Moldova = 53.03	Tadjikistan / Tajikistan = 73.67
2.	Populația agricolă, % din populația totală / Agricultural population, % of total population	România / Romania = 8.38	Armenia = 9.37	Lituania / Lithuania = 9.71	Ucraina / Ukraine = 11.46	Moldova = 14.88	Georgia = 15.07	Tadjikistan / Tajikistan = 27.44
3.	Suprafața agricolă, % din suprafața țării / Agricultural area, % of the country surface	Tadjikistan / Tajikistan = 34.05	Georgia = 35.42	Lituania / Lithuania = 42.95	Armenia = 57.49	România / Romania = 58.65	Ucraina / Ukraine = 68,39	Moldova = 72.64
4.	Teren arabil, % din total teren / Arable land, % of total land	Georgia = 5.96	Tadjikistan / Tajikistan = 6.07	Armenia = 15.11	Lituania / Lithuania = 34.88	România / Romania = 39.08	Moldova = 55.10	Ucraina / Ukraine = 56.09
5.	Teren forestier, % din total teren / Forest land, % of total land	Tadjikistan / Tajikistan = 2.93	Armenia = 9.05	Moldova = 11.89	Ucraina / Ukraine = 16.80	România / Romania = 28.72	Lituania / Lithuania = 34.59	Georgia = 39.43
6.	Pășuni și fânețe, % din total teren / Pasture and meadow, % of total land	Lituania / Lithuania = 9.40	Moldova = 10.71	Ucraina / Ukraine = 13.61	România / Romania = 19.74	Tadjikistan / Tajikistan = 27.69	Georgia = 27.92	Armenia = 43.08
7.	Culturi permanente, % din total teren / Permanent crops, % of total land	Lituania / Lithuania = 0.49	Tadjikistan / Tajikistan = 0.93	Ucraina / Ukraine = 1.55	Georgia = 1.65	Armenia = 1.88	România / Romania = 1.93	Moldova = 9.04
	<i>Poziția Republicii Moldova pe indicatori / Republic of Moldova's place on indicators</i>	<i>poziția 1 / position 6</i>	<i>poziția 2 / position 5</i>	<i>poziția 3 / position 7</i>	<i>poziția 4 / position 6</i>	<i>poziția 5 / position 3</i>	<i>poziția 6 / position 2</i>	<i>poziția 7 / position 7</i>

Sursa: elaborat de autor în baza datelor http://faostat3.fao.org/faostat-gateway/go/to/browse/Q/*E/

Source: elaborated by author based on data of http://faostat3.fao.org/faostat-gateway/go/to/browse/Q/*E/

Sintetizat, tabelul 1 evidențiază raportul dintre coeficientul Republicii Moldova și scorul obținut de alte state pe indicatorii analizați. Prin urmare, indicatorii 1, 2, 3, 4 și 7 clasează republica spre maximele procentuale ale valorilor expuse. Din întregul grup selectat, Moldova ocupă poziția de lider (poziția 7) la doi indicatori: nr. 3 – *Suprafața agricolă, % din suprafața țării*, cu o valoare procentuală de 72.64%, și nr. 7 – *Culturi permanente, % din total teren*, cu o valoare procentuală de 9.04%, depășind, astfel, la capitolele respective, restul de 6 state din clasament. Descendent, dar tot pe poziție înaintată (6), Moldova reflectă valori destul de ridicate la indicatorii nr. 1 – *Populația rurală, % din populația totală* (cu

The results of primary data display show a real convergence in certain comparative aspects, but also some distortions from the mean calculated for indicators of interest. Table 1 will help us understand more clearly which the ranking positions by calculated data are.

Synthesized, table 1 highlights the relationship between Republic of Moldova's coefficient and the score obtained by countries on examined indicators. Therefore, indicators 1, 2, 3, 4 and 7 rank republic to percentage highs of the set values. Of the whole group selected, Moldova is a leader (position 7) on 2 indicators: No. 3 – *Agricultural area, % of the country*, with a percentage of 72.64%, and No. 7 – *Permanent crops, % of total land*, with a percentage of 9.04%, exceeding, in the respective chapters, the remaining 6 states in the rankings. Descending, but

Tadjikistan, iar în al doilea – de către Ucraina. Următorii indicatori înregistrează pentru republică, respectiv: la nr. 2 (*Populația agricolă, % din populația totală*) – poziția 5, cu depășire de către Georgia și Tadjikistan; la nr. 5 (*Teren forestier, % din total teren*) – poziția 3, depășind doar Tadjikistanul și Armenia și, la nr. 6 (*Pășuni și fânețe, % din total teren*) – poziția 2, depășind doar Lituania și fiind indicatorul cu valoarea cea mai mică pentru Moldova din toți cei 7 indicatori.

Așadar, dispunând de o pondere importantă a populației rurale (dar și agricole), Republica Moldova demonstrează specializarea resurselor care, totuși, sunt în continuă scădere, dar mai reflectă și specificul agrar al țării. Cu o suprafață agricolă de 72.64% din suprafața țării, Moldova depășește toate statele din clasament la acest capitol, confirmând tradiția economico-istorică de valorificare a terenurilor și a importanței economico-sociale pe care o are agricultura în republică. Deși ar părea că potențialul de producere se restrânge, astfel, din lipsa rezervelor extensive de lărgire a producției, de fapt, în urma Programului Pământ și a ulterioarei comasări de teren agricol, în condițiile utilizării, încă, ineficiente și incomplete a suprafeței agricole, efectiv, aceste rezerve au perspectivă. De fapt, ca cotă-parte a totalului de teren, itemul *Culturi permanente* înregistrează cele mai înalte valori procentuale (9.04%) dintre toate statele selectate, fapt corelat cu cantitățile destul de importante de fructe, struguri, vin care se obțin de pe aceste terenuri, domeniile menționate fiind, practic, unele dintre cele mai importante poziții din nomenclatorul tarifar al exportului agroalimentar național. Simultan, *Terenul forestier*, cu doar 11.89% din total teren, este un motiv real de îngrijorare, în timp ce țările vecine și fostele republici unionale ale URSS depășesc acest coeficient al republicii, uneori, chiar de 3 ori. În fine, reprezentând numai 10.71% din total teren, itemul *Pășuni și fânețe* reflectă, cel mai probabil, o bază furajeră diminuată datorită unui sector zootehnic cu un șeptel puțin bogat în animale, practic, pe toate categoriile – bovine, porcine, păsări, ovine.

Rezultate și discuții

Ca factori determinanți ai situației create, pot fi menționate disparitățile economico-regionale, tradițiile istorico-agricole, dar și poziționarea geografică a marilor centre economice și de consum, cum ar fi în cazul zonei centru, unde este amplasată capitala Chișinău. Pe de altă parte, acest potențial de producere (de fapt, destul de modest) implică disfuncționalități la nivel regional, ceea ce se reflectă asupra costurilor de logistică, a creșterii speculative a prețurilor interregionale și a lipsei unei repartizări echilibrate, sau, sub altă abordare, de specializare – ceea ce, de asemenea, nu observăm. Detalierea pe produse agroalimentare a numărului de exportatori

still in forward position (6), Moldova reflects quite high values for the indicators No. 1 – *Rural population, % of total population* (by 53.03%) and No. 4 – *Arable land, % of total land* (by 55.10%), being exceeded, in the first case, only by Tajikistan, and in the second case – by Ukraine. The following indicators record for the republic, namely: at No. 2 (*Agricultural population, % of total population*) – position 5, with overcoming by Georgia and Tajikistan; at No. 5 (*Forest land, % of total land*) – position 3, exceeding only Tajikistan and Armenia and, at No. 6 (*Pasture and meadow, % of total land*) – position 2, surpassing only Lithuania and being the indicator with the lowest value for Moldova of all 7 indicators.

Therefore, rich in a significant share of the rural population (as well as agricultural), Moldova demonstrates the specialization of resources that are nevertheless declining, but still reflect the country's agricultural specialization. With an agricultural area of 72.64% of the country, Moldova exceeds all states from the ranking in this respect, confirming the economic-historical tradition of exploitation of land and the economic and social importance of farming in the republic. Although it would seem that the potential of producing shall be so restricted of the absence of extensive reserves to broaden the production, in fact, following the Pamânt Program and the subsequent merges of agricultural land, still under incomplete and inefficient use of agricultural land, in fact, these reserves have perspective. Actually, as a share of total land, *Permanent crops* item shows the highest percentage values (9.04%) of all selected states, which is correlated with fairly significant quantities of fruit, grapes, wine obtained from these lands, these areas being practically some of the most important positions in tariff nomenclature of national agri-food export. Simultaneously, *Forest land*, with only 11.89% of the total land, is a real concern, while neighbouring countries and former USSR countries exceed this coefficient in places by 3 times. Finally, representing only 10.71% of the total land, *Pasture and meadow* item reflects most likely a diminished forage base due to a poor livestock sector in all categories – cattle, pigs, poultry, and sheep.

Results and discussions

As determinant factors of this situation can be listed regional and economic disparities, historical and agricultural traditions, but also geographical location of the major economic and consumption centres, as in the case of Central area, where is located the capital Chisinau. On the other hand, this potential for production (actually quite modest) involves regional malfunctions, which is reflected on logistics costs, speculative increasing of inter-regional prices and lack of a balanced distribution, or under another approach, of specialization – which also we

generează o imagine de ansamblu pe țară.

Acest lucru scoate cel mai bine în evidență capacitățile de manifestare ale potențialului de export agroalimentar în perioada respectivă. Interpretarea datelor denotă lipsa, în majoritatea cazurilor, a unui trend bine definit în evoluția operatorilor de export agroalimentar. Întrucât volumele cantitative exportate necesită un număr proporțional de mare de exportatori, aceasta se reflectă direct în rezultate, agenții economici care exportă *fructe, legume, preparate din acestea, cereale, culturi tehnice, băuturi* sunt cei mai numeroși; totuși, lideri distanțați sunt exportatorii de fructe, numărul cărora variază între 230 (în 2010) și 423 (în 2005). Pentru fiecare poziție în parte, au fost reflectate numerele extreme, de minimum și maximum, putând, astfel, determina mai ușor perioadele de ascensiune și cele de diminuare a dinamicii. Astfel, dintre minimele înregistrate, cele mai pronunțate au fost la *pește (2), ouă (2), carne și preparate din carne și pește* (cu câte 5 unități fiecare) și *tutun* – cu 9 unități. Acești itemi, în ordine de creștere, sunt urmași de minime ale unor produse, precum *lactatele și zahărul* (câte 13), *grăsimile și uleiurile* (15) și *preparatele pe bază de cereale, de patiserie* (21). Restul produselor au valori de minimum și maximum cuprinse între cele mai mici și cele mai importante valori exprimate mai sus.

Imaginea de ansamblu (tabelul 2) invocă o dinamică pozitivă destul de importantă, cu o medie a creșterii exportului agroalimentar al Moldovei de +10.1% în perioada de referință. Totuși, fluxurile orientate spre CSI și raportate la exportul agroalimentar total au prezentat ponderi în continuă scădere, ceea ce denotă o pierdere treptată a acestei piețe, care a înregistrat o medie negativă de creștere (-4.5%), putând fi catalogată ca o destinație „**În pierdere < 5%**”; în interiorul acestui flux, grupa „*animale vii și produse ale regnului animal*” au fost cele mai dinamice și, analizate ca valoare de raport dintre exportul acestei grupe spre CSI per total export agroalimentar al republicii, aceste produse au arătat o medie a creșterii de +28.4% (deși ca pondere, aportul lor este foarte mic); acestea au fost urmate de tendința mai diminuată, dar pozitivă (aici ca pondere aportul acestei grupe este mult mai important) a „*produselor regnului vegetal*”, cu o medie a creșterii de +7.9%.

Din punct de vedere al ponderii geografice, până în prezent, Rusia înglobează partea cea mai importantă, ca pondere cumulată per țară, din exportul Moldovei spre CSI. Ponderea acesteia a însumat în majoritatea anilor (cu excepția anului 2008) mai mult de jumătate din exportul spre CSI și arată o dinamică „**În creștere < 5%**” (+3.9%) ceea ce relevă un potențial destul de rezervat. Grupele „*animale vii și produse ale regnului animal*” și „*produsele regnului vegetal*” au contribuit la media pozitivă a creșterii, cu valori de 61.1, respectiv 22.9%.

do not notice. Detailing on agri-food products of the number of exporters generates an overview of the country.

This highlights the capabilities of manifestation for agri-food export potential during the period. Data interpretation reveals the absence, in most cases, a clearly defined trend in the evolution of agri-food export operators. Since exported quantitative volumes requires a proportionately large number of exporters, this is directly reflected in the results, economic entities exporting *fruits, vegetables, their preparations, cereals, industrial crops, drinks* are the most numerous; however, clear leaders are exporters of fruit, the number of which varies from 230 (in 2010) to 423 (2005). For each position there were reflected extremes, numbers of minimum and maximum, so it can more easily determine periods of rising and mitigation. Thus, of the minimums recorded, the most pronounced were at *fish (2), eggs (2), meat and meat and fish preparations (5 units for each) and tobacco* - with 9 units. These items, in order of growth, are followed by the minimum numbers of some items such as *dairy products and sugar (13 each), fats and oils (15) and preparations made from cereals, confectionery (21)*. The remaining products have minimum and maximum values between the smallest and the most important values expressed above.

The overall picture (table 2) alleges a pretty important positive trend, with an average growth of Moldovan agri-food exports of + 10.1% in the reference period. However, CIS oriented flows and reported to total agri-food exports presented continuously decreasing shares, which shows a gradual loss of this market, which recorded an average negative growth (-4.5%), and can be classified as a destination “**In loss < 5%**”; within this flow, the group “*live animals and animal products*” were the most dynamic and analysed as the ratio value between the export of this group to CIS as total agri-food export of the country, these products showed an average increase of + 28.4% (although as a share, their contribution is very small); these were followed by the diminishing but positive trend (here, as a share, the contribution of this group is more important) of “*vegetable products*”, with an average of + 7.9% of growth.

In terms of geographical share, Russia embodies, so far, the largest share cumulated per country of Moldova's exports to the CIS. Its share totalled in most years (except 2008) more than half of the exports to CIS and shows a dynamic “**Growing < 5%**” (+ 3.9%) which indicates a potential, but a fairly reserved one. The groups “*live animals and animal products*” and “*vegetable product*”, contributed to the positive average growth, with values of 61.1 and respectively 22.9%.

Tabelul 2 / Table 2

Dinamica structurală (de pondere) și geografică a exportului grupelor de produse agroalimentare pe cele mai importante piețe, anii 2008-2012 / Structural (by share) and geographical dynamics of agri-food products groups export on the major markets, years 2008-2012

Ani, mii USD, %	2008	2009	2010	2011	2012	Media creșterii, %	Caracteristică de potențial / Potential characteristic
Export agroalimentar total, mii USD / Total agrifood exports, th USD:	594996	604745.7	732211	917103.1	878881.1	10.1	
CSI total, din care / CIS total, of which:	55.3%	54.5%	53.8%	46.8%	46.2%	-4.5	În pierdere < 5% / In loss < 5%
Animale vii și produse ale regnului animal / Live animals and animal products	1.1%	0.7%	1.9%	3.0%	3.0%	28.4	
Produse ale regnului vegetal / Vegetable products	12.5%	17.2%	18.6%	20.6%	17.0%	7.9	
Produse alimentare, băuturi, tutun / Food products, beverages, tobacco	37.1%	32.6%	31.6%	22.7%	26.0%	-8.6	
Rusia, total / Russia, total	22.8%	29.2%	33.0%	26.5%	26.7%	3.9	În creștere < 5% / Growing < 5%
a. Animale vii și produse ale regnului animal / Live animals and animal products	0.4%	0.5%	1.4%	2.5%	2.7%	61.1	
b. Produse ale regnului vegetal / Vegetable products	5.5%	11.5%	14.0%	13.9%	12.6%	22.9	
c. Produse alimentare, băuturi, tutun / Food products, beverages, tobacco	14.5%	16.6%	16.8%	9.8%	11.4%	-6	
UE total, din care/EU total, of which:	31.5%	32.7%	29.7%	41.6%	38.6%	5.1	În creștere > 5% / Growing > 5%
a. Animale vii și produse ale regnului animal / Live animals and animal products	0.06%	0.03%	0.02%	0.08%	0.2%	35	
b. Produse ale regnului vegetal / Vegetable products	14.2%	17.7%	17.4%	23.9%	16.0%	2.9	
c. Produse alimentare, băuturi, tutun / Food products, beverages, tobacco	11.4%	11.1%	7.5%	9.7%	12.5%	2.2	
România, total/Romania, total	10.6%	7.8%	8.4%	11.0%	9.0%	-4.1	În pierdere < 5% / In loss < 5%
a. Animale vii și produse ale regnului animal / Live animals and animal products	0.02%	0.01%	0.01%	0.007%	0.009%	-18.2	
b. Produse ale regnului vegetal / Vegetable products	0.8%	2.2%	2.8%	4.3%	3.2%	41.3	
c. Produse alimentare, băuturi, tutun / Food products, beverages, tobacco	4.5%	3.7%	1.8%	2.5%	3.9%	-3.6	
d. Alte țări / Other countries	13.2%	12.8%	16.5%	11.6%	15.2%	3.5	În creștere < 5% / Growing < 5%

Sursa: elaborat de autor în baza datelor

<http://statbank.statistica.md/pxweb/Database/RO/21%20EXT/serii%20anuale/serii%20anuale.asp>

Source: elaborated by author based on data of

<http://statbank.statistica.md/pxweb/Database/RO/21%20EXT/serii%20anuale/serii%20anuale.asp>

Celălalt partener esențial pentru Republica Moldova – Uniunea Europeană are, spre deosebire de CSI, o medie de creștere generală a exportului agroalimentar național atras de +5.1%, ceea ce ne permite să o clasăm drept potențial „**În creștere > 5%**”, mai ales că toate categoriile agroalimentare au fost pe dinamică pozitivă. Ponderea UE în exporturile agroalimentare ale republicii nu a coborât sub 29% din total export agroalimentar în perioada de referință, maximumul de pondere fiind atins în 2011 (cu 41.6% spre UE și 46.8% spre CSI). „*Produsele regnului vegetal*” și „*produse alimentare, băuturi și tutun*” exportate în UE au avut ponderea cea mai importantă în exportul agroalimentar total al Moldovei, însă media creșterii acestora a variat între 2.2-2.9%, în timp ce celelalte 2 grupe, deși au arătat ponderi mult mai mici (reieșind din contextul exportului animalier în UE, a cerințelor sanitare etc.), au demonstrat rezerve de creștere destul de bune, variind între 14.4-35% pentru media creșterii.

Abstractizând situația României, ca partener important pentru Moldova în derularea exporturilor în UE (această țară ocupă a 3-a – a 4-a parte din întregul export agroalimentar în UE), diagnosticăm un context de dinamică negativă, argumente pentru catalogarea României ca țară care prezintă un aspect de potențial „**În pierdere < 5%**” (-4.1%), iar din cele 3 grupe de produse, doar „*Produsele regnului vegetal*” au prezentat o medie de creștere pozitivă (+41.3%), celelalte 2 demonstrând o pondere de creștere negativă.

În final, grupul geografic „Alte țări” însumează ponderi fragmentate din totalul exportului agroalimentar național, iar media creșterii generale pe perioada de referință este de +3.5%, situație de dinamică apropiată de cea a Rusiei (+3.9%), fapt care rezervă un potențial, deși unul moderat – „**În creștere < 5%**”.

Evident, sinteza topului deschide perspectiva potențialului de orientare a exportului către partenerii comerciali, primul loc fiind ocupat (după dinamica dezvoltării) de *Uniunea Europeană* (+5.1%), urmată de grupul „*Alte țări*” (+3.5%) și *CSI*, clasată pe ultimul loc, cu -4.5%.

Concluzii:

- Comparativ cu alte state din regiune sau cu cele similare din punct de vedere economic, Republica Moldova a resimțit o concentrare foarte mare atât a populației rurale, cât și a suprafeței agricole.
- Analiza perspectivei de piață a scos în evidență potențialul în pierdere al CSI, cu o ușoară creștere pentru Rusia în 2008-2012, dar scădere importantă în 2013-2014; totodată, se atestă o creștere semnificativă (peste 5% media creșterii în perioada 2008-2012) a UE. Ca produse, concentrarea pe topuri, dar și în interiorul grupelor, este caracteristică pentru exportul agroalimentar național.
- Previziunile noastre atestă tendințele de manifestare competitivă a exporturilor moldovenești pe piețele care demonstrează o

The other key partner for Moldova - European Union has, opposed to the CIS, an overall average increase of national agri-food exports of +5.1%, which allows us to classify it as “**Growing > 5%**” potential, especially that all agri-food categories had positive trend. EU share in Moldova’s agri-food exports has not fallen below 29% of the total agri-food exports in the reference period, the share maximum being reached in 2011 (with 41.6% to EU and 46.8% to CIS). “*Vegetable products*” and “*food products, beverages and tobacco*” exported to the EU had the largest share in total agri-food export of Moldova, but their growth average ranged from 2.2-2.9%, while the other 2 groups, although showed much smaller shares (based on the context of livestock exports to EU, sanitary requirements, etc.), they demonstrated quite good growth reserves, ranging from 14.4-35% for growth average.

Abstracting the situation of Romania, as Moldova's important partner for exports to the EU (this country occupies the 3rd - 4th part of the whole agri-food exports to the EU), we diagnose a negative dynamic context, arguments for cataloguing Romania as an potential “**In loss < 5 %**” (-4.1%) and of the 3 groups of products, only “*Vegetable products*” presented a positive growth average (+ 41.3%), the other 2 showing a negative one.

Finally, the geographical group “Other countries” sums fragmented shares of the total of national agri-food export and overall growth average in the reference period is + 3.5%, similar to the dynamic situation of Russia (+ 3.9%), which reserves a potential, although a moderate one – “**Growing < 5%**”.

Obviously, the synthesis of top opens the perspective of potential for export orientation to trading partners, first place being occupied (by dynamics of development) by the *European Union* (+ 5.1%), followed by the group “*Other countries*” (+ 3.5%) and *CIS*, ranked last, with -4.5%.

Conclusions:

- Compared to other countries in the region or with similar economic terms, Republic of Moldova has felt a very high concentration both of rural population, as well as agricultural area.
- Market analysis perspective highlighted the potential in loss of the CIS, with a slight increase for Russia in 2008-2012, but significant decrease in 2013-2014; also, there is a significant growth (over 5% of growth average in the period 2008-2012) for the EU. As products, concentration on tops, but also within groups, is characteristic for national agri-food export
- Our forecasts attest the trends of competitive manifestation of Moldovan exports on markets that demonstrate an increase in demand for imports, and also from the perspective of

creștere a cererii pentru importuri, cât și din perspectiva dinamicii de absorbție a exporturilor pe poziții tarifare și destinații. De aici rezultă că intercalarea aspectelor de dinamică a importurilor, cât și a celor ce țin de destinațiile de perspectivă face dovada unor abordări pragmatice, importante pentru agenții economici și organismele aferente exportului.

absorption dynamics of exports on destinations and customs headings. It follows that interleaving the imports dynamic aspects, as well as those related to future destinations proves pragmatic approaches, that are important for businesses and organizations related to export.

Bibliografie / Bibliography:

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Comerțul exterior pe secțiuni și capitole, și grupe de țări, 2013.
<http://statbank.statistica.md/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=EXT0106&ti=Comertul+exterior+pe+sectiuni+si+capitole%2C+conform+Clasificarii+Standard+de+Comert++International+%28CSCI%29+si+grupe+de+taris%2C+2001-2013&path=../Database/RO/21%20EXT/serii%20anuale/&lang=1>
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Statbank – Populație, 2013.
<http://statbank.statistica.md/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>
3. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Browse Data – Production, 2013.
http://faostat3.fao.org/faostat-gateway/go/to/browse/Q/*E
4. MURAVSCHI, A. (2002), „Dezvoltarea rurală în Moldova (studiu de caz)”, Institutul de Politici Publice, Chișinău.
5. Serviciul Vamal al Republicii Moldova, Direcția Tehnologiei Informaționale, Secția Statistică Vamală, 2013.